

Moeder

Abdelkader Benali

en *Een verhaal*

over thuiskomen

zoon

Lannoo

Al maanden speel ik met de gedachte om mijn moeder mee te nemen naar het museum. Het is een goedmakertje voor al die tijd dat ik er niet was, een manier om dichterbij elkaar te komen. Ik weet dat een reis alleen niet genoeg is om de afstand die we tot elkaar hebben op te heffen. Maar hoeveel reizen dan wel? Niemand kan het zeggen. Ik heb besloten er niet te veel over na te denken; ik wil dat het glas halfvol is.

Dat ik toch denk dat het glas halfleeg is en dus dat mijn inspanningen nooit genoeg zullen zijn, heeft te maken met mijn moeder. Bij haar heb ik het gevoel altijd tekort te schieten. Dat had ik toen ik een klein kind was, dat heb ik ergens nog steeds. We zijn in de loop der jaren meer naar elkaar toe gegroeid. De komst van de kleine heeft daaraan bijgedragen. De komst van ons tweede kind nog meer. Als dit de manier was om de band met de ouders warmer te maken, dan wilde ik nog veel meer

kinderen. Kinderen als relatietherapie. Ik wist niet dat het zo werkte, maar ik tekende ervoor. Mijn vrouw stak er een stokje voor. Ze vond twee kinderen meer dan genoeg.

Mijn moeder heeft acht kinderen en nog meer kleinkinderen, maar het leukst vindt ze het om samen met mijn vader koffie te drinken. Ze raakt nooit uitgepraat over de koffie die ze op vakantie met mijn vader drinkt. Dat koffie drinken staat voor vrijheid; niet meer de last hebben van het moederschap. De dagelijkse zorg, het gehuil en de verantwoordelijkheid, de plicht die je nooit met rust laat.

Dus dacht ik mijn vader de loef af te steken en haar mee te nemen naar een ver land om een museum te bezoeken, maar de geheime agenda is om veel met haar te gaan koffiedrinken, want ik weet zeker dat ze dan na afloop tegen mijn vader zegt: we hebben daar en daar koffie gedronken. Wat geheimtaal is voor: jij hebt die koffie niet gedronken, maar ik wel. Ik wil stiekem dat mijn vader als hij de verhalen hoort met mij een reis wil maken.

Een kopje koffie met mijn moeder, daar teken ik voor.

Voor haar ben ik die zoon die altijd weg was, die ervoor koos om zijn vleugels uit te slaan, het huis te verlaten

zodra dat kon (ik was achttien toen ik op mezelf ging wonen) en daarna maar zelden van zich liet horen. Wat niet hielp is dat ik telefoonangst heb. Ik houd er niet van om te bellen. De gedachte alleen al bezorgt me een knoop in de maag. Het lukte me fysiek niet om mijn moeder te bellen. De hand weigerde dienst. Om het schuldgevoel weg te krijgen, beloofde ik mezelf de volgende dag te bellen. Wat ik dan niet deed, want er kwam altijd wel iets tussen. Zo gingen er maanden voorbij dat ik haar niet belde. Kon ik haar niet gewoon vertellen dat ik sowieso niet bel, dat het me moeilijk valt met iemand te praten wiens gezicht ik niet kan zien? Dat ik aan de telefoon spraaklust verlies en niet weet wat ik moet vertellen? Liever zit ik met iemand aan een tafeltje koffie te drinken. Dan valt alle schroom van me af en levert het gezicht dat tegenover me zit de impulsen om een verhaal te vertellen, een anekdote te delen of een betoog op te bouwen. Ik ben dan ook niet bang voor de stilte die vroeg of laat valt. Sterker nog: ik geniet van de stiltes. Ik ontspan. Aan de telefoon kan je geen stiltes laten vallen, dan klinkt al snel 'hallo, hallo, ben je daar nog?' Ik word bang voor de persoon aan de andere kant van de lijn; vaak voel ik me zo overrompeld door de welbespraaktheid van de beller dat ik dan zo snel als mogelijk een einde maak aan het gesprek. Toen ik deze angst deelde met vrienden, werd mij op het hart gedrukt toch

maar te bellen, ‘al is het maar om even “hallo” te zeggen’. Ik keek erg op naar een schrijver die in zijn columns vertelde over zijn dagelijkse belletje naar zijn moeder. Over die belletjes heeft hij zeker een half oeuvre bij elkaar geschreven. De eerste paar keer bellen, dat kon nog wel. Maar elke dag, het hele jaar door? De schrijver vertelde me later dat het vaak heel korte gesprekken waren. ‘Het gaat erom dat ze je stem hoort.’ Toch was ik bang dat ze mijn stem zou horen omdat ze dan mijn schaamte zou voelen.

Mensen geloven dit niet als ik het ze vertel, dus ben ik opgehouden het te vertellen. Pas toen ik kinderen kreeg, ging het makkelijker. Kinderen waren een prachtig excuus om te bellen. En FaceTime hielp ook. En de collega-schrijver had gelijk: korte gesprekken zijn ook gesprekken.

Ik overleg met mijn vrouw dat ik een reis met haar wil gaan maken. Ze is verheugd. ‘Met je moeder op stap. Dat is lief. Maar durf je wel?’ Daar heb ik geen antwoord op. Een paar weken gaan voorbij. Dan op een zaterdag als ik in mijn luie stoel een krant zit te lezen, herinner ik me de belofte die ik had gemaakt weer. Ik stap op en bel haar. Niet aarzelen. Meteen met de deur in huis vallen. Reis. Jij en ik. Binnenkort. ‘Mama, zet je tas klaar. Kies

een mooie jas uit. Wel een dikke, want we gaan op reis en het kan koud worden.’

‘Dat is goed, mijn zoon’, zegt ze. En ze hangt op. Was dat het? Ik ben met stomheid geslagen. Had ik wel de juiste moeder te pakken? De directheid overrompelt me. Geen vragen over waar we naartoe gaan. Geen vraag over het waarom ervan. Geen vraag over het wanneer. Misschien zijn dat wel overbodige vragen wanneer een zoon opbelt met een uitnodiging om je bij hem te voegen. Ik voel me trots, dat merk ik als ik naar buiten ga om boodschappen te doen. Ik loop alsof mijn moeder naast me loopt, alsof ze zich bij me heeft gevoegd om ervoor te zorgen dat ik veilig thuiskom. Ik loop een stuk lichter. Ik straal uit dat ik met mijn moeder op reis ga. Wie kan mij iets maken?

Meteen daarop dringt zich een andere gedachte op: dit warme gevoel van nabijheid is voorgoed weg wanneer de ouders zijn gestorven. Dan moet je die reis alleen maken. Zij zijn de eerste en de laatste reisgenoot. In de supermarkt koop ik een pak karnemelk, die vinden mijn dochters ook lekker, een pak volle melk, twee avocado’s die nog hard zijn en een nieuwe tandenborstel, om mee te nemen op reis. In bed lees ik op mijn iPad over de lange wandelingen die de schilder Rembrandt maakte. Vanuit de Jodenbreestraat, waar hij woonde, liep hij de rivier de Amstel af tot aan Ouderkerk. Ik ken die route

goed. Vijftien jaar lang liep ik een paar keer per week vanaf het viaduct van de A10 naar de rand van Ouderkerk, ging daar over de brug en rende aan de andere kant weer terug. Vijftien kilometer in totaal. Dat soort afstanden moet Rembrandt ook hebben afgelegd. Bij de plek waar hij de molen schilderde, daar waar de Amstel een flauwe bocht maakt, staat een standbeeld van hem. Hij staat geknield en houdt een tekenblok en een pen vast. Bij dat beeld deed ik altijd mijn rek- en strek-oefeningen. Maakte Rembrandt daar echt de schetsen die hij later uitwerkte of is dit een vrije interpretatie van de beeldhouwer? Het is het eerste. Rembrandt was een virtuoos tekenaar.

Te pas en te onpas herinnert mijn moeder me aan mijn ontrouw. Het woord 'ontrouw' is hier wel op zijn plek. Het gaat niet alleen om trouw zijn aan haar, het gaat ook om trouw zijn aan onze afkomst, aan de plek waar ik vandaan kom. Ze begrijpt niet zo goed waarom haar zoon daar zo ver van is weggegaan. Ze is niet nieuwsgierig naar die wereld van mij. Het kan zijn dat ik die voor haar gesloten heb gehouden. Als je niet belt, dan is dat een teken dat je geen zin hebt in contact. En mensen vormen op basis daarvan een beeld van je. Dan maar niet. Mijn moeder is trots. Ik ben trots. En ik weet me geen raad.

Stel dat als we daar straks rondlopen, ik haar iets vertel over mijn grote held, Tsjechov, dat dit zijn stad is. Dan kan ik haar ook vertellen dat ik als middelbare scholier de rol van Tsjechov heb gespeeld in het schooltoneel. Ze is nooit bij die voorstelling geweest. Ze wist niets van mijn ambities om te acteren. Ik vertelde het haar niet. Het was niet nodig. Maar toen ik de première van het stuk speelde, een stuk dat bestond uit een montage van een aantal Tsjechov-stukken waarin ik een minimale rol had, verkleed als de auteur Tsjechov die onder een boom gezeten zijn personages ziet spelen, halverwege opsta, een stoel voor een actrice aanschuif en dan zeg: ‘Het leven voor de liefde is ons slechts gegeven.’ En weer ging zitten. En dat was het. Stel dat ze die voorstelling zou hebben gezien, wat zou haar reactie zijn geweest? Ik schaamde me voor haar aanwezigheid. Ik wist niet wat ik met haar aan moest. Dus vertelde ik er niks over, want het laatste wat ik wilde horen, was dat een jongen als ik niet aan theater of andere ‘onzin’, moest doen. Het ging me erom dat ik speelde. Dat ik maar één regel kreeg, vond ik niet erg. Ik was onderdeel van iets groters. Het was heel groot, maar voor mijn moeder was geen plek.

In die stad zou ik hierover beginnen te praten, want er is genoeg afstand tot het verleden. Ik ben nu vader, en we zijn ontspannen een mooie reis aan het maken.

Ik fantaseer over haar reactie.

Zal ze dan aan mij zien dat ik een gepassioneerd mens ben? Of zal ze zeggen dat ze niet zo goed weet waar ik het over heb en dat het schrijven van boeken maar beter aan andere mensen overgelaten kan worden, aan mensen die er meer verstand van hebben? Zou ze dan niet doorhebben dat ze me daarmee devalueert? Of is het gewoon een uiting van onmacht, zoals veel van onze goede raad een uiting van onmacht is en niet meer dan dat?

Als ik angst heb voor het oordeel waarmee ze komt, dan doe ik al veel minder mijn best om een gesprek op gang te brengen. Ik heb tegen mezelf gezegd dat ik wat meer de gekte moet toelaten. Met 'gekke' bedoel ik dat ik mijn verlegenheid voor moet zijn, het een loer moet draaien. Eén ding weet ik zeker: als ik mijn moeder kan laten lachen, kan ik de hele wereld laten lachen. Ik ben heel tevreden met mijn tandenborstel, krijg zin om 'm te gebruiken. Niet nu, maar straks. Een tandenborstel als talisman.

Ze weet me feilloos daar te raken waar ik op mijn zwakst ben. Wanneer ik op bezoek ben geweest en aanstalten maak om te vertrekken, vuurt ze in een paar scherpe

bijzinnen haar teleurstelling af over mijn korte bezoek. Ik heb geleerd om het gelaten te ondergaan. Ertegen in opstand komen is nutteloos. Het is alleen maar olie op het vuur. Er is geen bescherming mogelijk tegen de verbolgenheid van een moeder. Ik wil ook nooit blijven slapen. Nog geen nacht. Weer terug naar huis gaan en ik kon weer ademen. Wat zou er zijn gebeurd als ik was gebleven? Ik zou haar een plezier hebben gedaan. We zouden de volgende ochtend koffie hebben gedronken.

Er gingen een paar dagen voorbij dat ik nauwelijks het huis uitkwam. Het slechte weer joeg me naar binnen. Ik heb de tickets al gekocht. Ik maak ook de visa in orde die we nodig hebben om het land binnen te komen.

Ik bel mijn moeder om door te geven wanneer we gaan vertrekken. Maar ze neemt niet op. Ik maak me meteen zorgen. Ze zal toch niet beledigd zijn dat ik haar niet heb teruggebeld? In mijn hoofd bereid ik uitgebreide excuses voor. Ze belt terug via FaceTime. Dat interpreteer ik als een goed teken. Wanneer iemand je wil zien, dan wil iemand je zien. Ze maakt een opgewekte indruk. Aan haar ogen kan ik zien dat ze me het niet lastig gaat maken. Heerlijk. Ik lach.

Ja. Ja. Ja. Ja.

Ik heb de tickets gekocht.

Ja. We vertrekken over drie dagen.

‘Neem een tandenborstel mee.’ Dat zegt zij, niet ik. Ik zie dat mijn vader op de achtergrond meeluistert. Hij kan het vast niet geloven dat ik haar een paar dagen meeneem.

De dag voor vertrek slaap ik slecht. Ik moet een paar keer naar het toilet. Mijn vrouw vraagt of ik iets aan mijn prostaat heb.

Ik heb iets aan mijn hoofd. Mama.

De volgende ochtend neem ik afscheid van mijn vrouw en kinderen. Ik ga met de trein. In Rotterdam pak ik voor het laatste stuk de tram. Wanneer was de laatste keer dat ik deze rit naar mijn ouders met het openbaar vervoer maakte? Ik was een student. Ik bracht de vuile was thuis, ik nam de schone was mee.

Ik bel aan.

De intercom kraakt: ‘Wie is daar?’

‘Abdelkader.’

Ze is oprecht verbaasd me te zien. Mijn zus zit naast haar en is net zo verbaasd. Je hebt een ontvangstcomité, maar je hebt ook een afscheidscomité.

‘We waren al bezig om je in stukken te hakken’, zegt mijn zus.

‘Dachten jullie dat ik niet zou komen, dan?’ Ik krijg ineens ontzettend zin om heel erg stoer te doen. Ik ga ook anders staan. Wie kan mij wat maken? Hier staat de ideale zoon, een betere is er niet, vierentwintigkaraats sentiment! Deze man geeft zijn leven voor zijn moeder. Maar zou hij ook voor haar doden als het erop aankwam?

Ze herinnert me eraan dat ik haar weleens heb laten zitten wachten. ‘Weet je nog? Toen. En toen. En toen.’

‘Ja, ja, ja, ja, yemma.’

‘En weet je nog dat je tijdens de bruiloft van X afwezig was omdat je in slaap was gevallen? En dat je toen niet kwam opdagen? En dat je bij de geboortedagviering van Y ook afwezig was?’

Ze weet alles. Ze heeft alles bijgehouden. Ze bezit de agenda van mijn lacunes. Een kostbaar ding om te bezitten. Het is de eerste keer dat ze de agenda opengooit.

Ik ben dat natuurlijk allemaal allang vergeten. Dat ik in slaap ben gevallen, dat ik toen in Rome zat, dat ik aan een hardloepwedstrijd ging meedoen. Leven is wat er gebeurt wanneer je niet komt opdagen bij je familie.

‘Dit is allemaal niet belangrijk,’ zeg ik, ‘wat belangrijk is, is dat we gaan.’ Ik klink als een heel slechte politicus, maar misschien is je positie verdedigen in de familie wel een vorm van politiek. Mijn zus heeft me al die tijd smalend aangekeken. Ze geniet van dit moment. Ik zie het. Grote broer die klop krijgt. Pats. Pats. Pats. In het zand